

Monaldi & Sorti
Veritas

Od istih autora:
Imprimatur
Secretum

Monaldi & Sorti

VERITAS

prevela s talijanskog
Mirna Čubranić

Fraktura

Talijansko izdanje nije tiskano.

Prvo izdanje u Nizozemskoj na nizozemskom tiskala je nakladnička kuća De Bezige Bij iz Amsterdama.

Naslov izvornika *Veritas*

© 2006 by Monaldi & Sorti

© za hrvatsko izdanje Fraktura 2009.

© za prijevod Mirna Čubranić i Fraktura 2009.

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ove knjige ne smije se umnožavati ili javno reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

ISBN 978-953-266-109-5

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 719217

Napomena autorâ

Nijedno spominjanje mjesta, osoba i činjenica – ma koliko se bizarnim moglo činiti – *nije* plod naše mašte, nego je utemeljeno u izvorima o epohi o kojoj pišemo. Dobronamjerni čitatelju, svaki put kad posumnjaš u vjerodostojnost onoga što čitaš, pogledaj bilješke na kraju knjige i navedenu bibliografiju, u kojima ćeš pronaći potvrdu u dokumentima. Nas više od svega zabavlja iskapati iz pismohrana bizarnosti Povijesti koje bi se, da nisu istinite, smatrale nevjerovatnima.

“Jer strašna bitka više nije između Trojanaca i
Ahejaca, nego se Danajci protiv besmrtnika
bore.”

...

“Jupiter otac stvori i treće pleme ljudi koji
govore, brončano,
ni po čem’ nalik onom srebrnome: pleme
jasena silovito i strašno.
Njima bje stalo do Marsovih djela, donositelja
žalosti,
i svih oblika nasilja; i ne hraniše se pšenicom,
nego im tvrdo srce bje od dijamanta,
nepristupačno.”

(Homer, *Ilijada*, i Heziod, *Poslovi i dani*,
u: G. A. Borgese, *Rubè*)

Blista velika dvorana, od bronce pokućstva i spiralnih uresa, i od svjetlosti svijeća.

Otac Melani pušta da ga čekam. Prvi je put tako, u više od trideset godina.

Dosad bih ga uvijek zatekao na dogovorenome mjestu kako me čeka mnogo prije dogovorenog vremena, lupkajući nogom, već nestrpljiv. Danas sam međutim ja taj koji stalno skreće pogled prema ozbiljnim, veličanstvenim vratima kroz koja uđoh prije više od pola sata. Prkoseći snježnom, ledenom vjetru što probija kroz otvorene vratnice i škripi njima, očima uzalud tražim znakove predstojećeg opatova ulaska: struganje četveroprega – pojavljivanje, na svjetlu baklji, njuški konja urešenih perjanicama koji će za sobom vući crnu, paradnu kočiju sve do stuba, gdje će četvorica starih lakaja, zaogrnuti u ogrtače prekrivene snijegom, dočekati svoga još starijega gazdu kako bi mu otvorili vrata i pomogli mu, još jednom, da iziđe iz kočije.

Čekajući, lutam pogledom. Svuda oko mene mnoštvo je ukrasa. Sa svodova vise zastave sa zlatom izvezenim natpisima, brokatni plaševi pokrivaju zidove, a velovi urešeni srebrnim kapljicama čine počasni hodnik. Stupovi, lukovi i pilastri od lažnoga mramora vode do središnjega baldahina, nalik na krnju piramidu postavljenu na platformu visoku šest ili sedam stuba od poda i okruženu troredom velikih kandelabara.

Na vrhu te krnje piramide dva krilata stvorenja od srebra, kle-

čeci na jednoj jedinoj nozi, raširenih ruku, dlanova okrenutih prema nebu, čekaju.

Mladice mirte i bršljana ukrašavaju četiri strane baldahina, na svakoj od njih ističe se, narančan cvijećem koje kao da je stiglo ravno iz versailleskih vrtova, grb venecijanske vlastele s prašćićem na zelenome polju. U kutovima plamte baklje na visokim srebrnim tronošćima, i samima urešenim tim istim grbom.

Usprkos veličanstvenosti Castruma i raskoši ureda oko mene je malo ljudi. Osim svirača (koji su već zauzeli svoja mjesta i izvadili glazbala) i paževa u crnim, crvenim i zlatnim odorama (koji, svježe obrijanih lica, drže baklje nepomični poput kipova) zamjećujem samo osiromašenu vlastelu koja zavidno promatra i skupinu radnika, služinčadi, brbljavica, koji se, usprkos kasnome večernjem satu i hladnoći zimske noći, ushićeno ogledavaju iščekujući povorku.

Zanesena pogledom, i sjećanja počinju lutati. Napuštaju snijeg i olovnu parišku zimu na napuštenom Place des Victoires, ovdje, korak preko praga, gdje se srditi sjevernjak vrti oko kipa staroga kralja na konju, i vraćaju se u prošlost, u davnu prošlost, na blage obronke Vječnoga Grada na sedam brežuljaka, na sam vrh Gianicola, u zasljepljujuću pripeku jednoga rimskoga ljeta prije mnogo godina, kad sam, okružen drugom vlastelom, među ljupkijim kulisama od prešane papirne mase, dok je jedan drugi orkestar uvježbavao glazbu za jedan drugi događaj, a paževi držali baklje koje će osvjetliti jednu drugu priču, potajice promatrao približavanje jedne kočije stazom prema ulazu u vilu Spada.

Neobični su zapleti sudbine – u to doba nisam znao da će me nakon sedamnaest godina šutnje ponovno spojiti s opatom Melanijem; ovaj put međutim posve sam siguran da će Atto uskoro doći, ali se kočija koja će ga dovesti k meni još ne želi ukazati na obzoru.

Nehotični sudar s jednim glazbenikom koji je sišao s pozornice nakratko je prekinuo tijek mojih misli. Podižem pogled.

Obsequio erga Regem

izvezeno je zlatnim slovima na zastoru od crnoga baršuna sa zlatnim resama, koji krasi visoki, jednostavni stup od lažnoga porfira ispred mene. Na drugome se kraju nalazi još jedan stup, po svemu sličan prvome, ali je predaleko da bih razabrao natpis na njemu.

Čitavog svog života nikada nisam sudjelovao na takvom događaju, osim jedanput. I tada je bilo hladno i bila je noć i sniježilo je, ili možda kišilo. U svakom slučaju, hladnoća i kiša i mrak bijahu u meni.

I tad bijah s Attom. Nalažasmo se u uskiptjelome mravinjaku, ljudi u bujicama nadirahu sa svih strana. Svaki kutak bijaše do te mjere pun da opat Melani i ja jedva uspijevasmo načiniti dva koraka svakih petnaest minuta; nije se moglo ni naprijed ni natrag, niti se vidjelo išta drugo doli uresâ na stropu i natpisa koji su visjeli s arkada ili bili postavljeni na vrh kapitela.

Ob Hispaniam assertam Ob Galliam triumphatam

Ob Italiam liberatam Ob Belgium restitutum

Četiri bijahu stupa s tim natpisima; dorskoga oblika, simbola junaka, i veoma visoki, pedesetak stopa, po uzoru na povijesne rimske stupove, Antonijev i Trajanov. Među njima, na Castrumu, od velova načinjeno lažno zimsko nebo, istočkanom zlaćanim plamićima i podignuto u sredini uvis, poput krune, konopima i zlatnim pojasima povezanima s četiri divovske kopče u obliku veličanstvenih orlova, ali glava spuštenih na prsa.

Pokraj njih Gloria sa zrakama oko glave (imitacija Claritasa na kovanicama cara Konstantina) u lijevoj je ruci držala krunu od lovora, a u desnoj od zvijezda.

Iza naših leđa, s druge strane velikih vrata, dvadeset četvorica lakaja čekahu svoga gospodara. Najednom žamor mnoštva utihnu.

Svi zanimajše i neka svjetlost podjarmi noćni sat. Bijaše to svjetlo bijelih zublji kakve nose potomci plemićâ.

Stigao je.

Lupkanje konjskih kopita koje jenjava na kaldrmi, trgne me iz sjećanja. Četvorica lakaja, blistavih od snijega ove zimske noći, najzad se pokreću. Došao je Atto.

Drhte i titraju plamičci voštanica pred mojim očima, dok se otvaraju vratnice crkve u kojoj ga čekam, Notre Dame des Victoires, bazilike bosogonih augustinaca. Iz crne kočije na svjetlu baklji blista crveni baršun mrtvačkoga odra. Atto Melani, opat od Beaubeca, kraljev dvorjanin, počasni građanin Mletačke Republike, nekoliko puta član Kardinalske skupštine za izbor pape, tek što nije svečano ušao.

Stari sluge na ramenima nose mrtvački sanduk, na kojemu je izrezbaren praščić na zelenom polju, Attov grb; ispod počasne galerije sastavljene od crnih velova sa srebrnim suzama, probijaju se kroz dva krila nazočnih, malobrojnih kojima ime *olim* čuvenog Atta Melanija, posljednjeg svjedoka jedne epohe koju je pomeo rat, još uvijek, možda, nešto govori. Četvorica lakaja nastavljaju do samoga središta *Castrum doloris*, mrtvačkoga odra i, popevši se stubama krnje piramide, povjeravaju posmrtnu ostatku svoga staroga gospodara raširenim rukama dvaju srebrnih anđela što kleče na jednoj nozi i čiji prema nebu okrenuti dlanovi najzad dobivaju ono što su čekali.

S mrtvačkoga odra visi pogrebni pokrov od crnoga baršuna, sa srebrnim resama, na kojemu je zlatnim slovima izvezeno:

Hic iacet
Abbas Atto Melani Pistoriensis in Etruria,
Pietate erga Deum
Obsequio erga Regem

Illustris
Ω. Die 4. Ianuarii 1714. Ætatis suae octuagesimo octavo
Patruo Dilectissimo
Dominicus Melani nepos mestissimus posuit

Te će riječi biti urezane i u nadgrobni spomenik koji je Atto već naručio kod firentinskoga kipara Rastrellija. Očevi augustinci dodijelili su mu mjesto u jednoj bočnoj kapeli u blizini glavnoga oltara, sučelice vratima sakristije. Atto će, prema vlastitoj želji, biti pokopan ovdje, u ovoj istoj crkvi u kojoj počivaju posmrtni ostaci jednog drugog toskanskoga glazbenika, velikoga Giambattiste Lullija.

“*Pietate erga Deum / Obsequio erga Regem / Illustris*”: isti se natpis ponavlja na dva bočna stupa, na kojima maločas uspjeh pročitati samo onaj najbliži. “Čuven po odanosti Bogu i poslušnosti kralju”. U stvarnosti, prva je ta vrlina u opreci s drugom, nitko to ne zna bolje od mene.

Orkestar daje znak za početak mise zadušnice. Čuje se pjev jednog uškopljenika.

Crucifixus et sepultus est

“Raspet i pokopan”, pjeva njegov ljupki glas. Više ne uspijevam ništa raspoznati, sve oko mene tetura i postaje nejasno. Suze otapaju lica, boje i svjetla, kao na slici koja je pala u vodu.

Atto Melani je mrtav. Umro je ovdje, u Parizu, u Ulici Platrière, u župi Svetoga Eustahija, prekjucher, 4. siječnja 1714., u dva sata ujutro. Ja sam bio s njim.

“Ostani sa mnom”, rekao je i izdahnuo.

Ostat ću s vama, gospodine Atto – sklopili smo ugovor, dao sam vam obećanje i kanim vam ostati vjeran.

Nije nimalo važno koliko ste puta vi prekršili naš dogovor, koliko ste puta lagali najprije dvadesetogodišnjemu momku, a zatim ocu obitelji. Ovaj put neće biti iznenađenja, jer već ste ispunili svoju obvezu prema meni.

Sad kad sam gotovo istih godina kojih ste bili vi kad smo se upoznali, sad kad su vaša sjećanja moja, kad se vaše davne strasti iznova pale u mojim grudima, sada je vaš život *moj* život.

Pronađoh vas zahvaljujući jednome putovanju, prije tri godine, a sad vas jedno drugo putovanje, ono posljednje, smrti, vodi na druge obale.

Sretan put, gospodine Atto. Dobit ćete ono što ste od mene tražili.

Rim

SIJEČANJ 1711.

Beč? A što ćemo, molim te, mi raditi u Beču?” Moja supruga Cloridia netremice me promatrala razrogačenih očiju, očekujući odgovor.

“Ali, draga, odrasla si u Nizozemskoj, majka ti je bila Turkinja, s nepunih devetnaest godina došla si ovamo u Rim posve sama, a sada se bojiš kratkog putovanja u Carstvo? Što bih trebao reći ja, koji u životu nisam bio dalje od Perugie?”

“Ti meni ne govoriš da moramo otputovati u Beč; govoriš mi da moramo onamo ići živjeti! Znaš li ti slučajno njemački?”

“Pa, ne... ne još.”

“Daj mi ga”, reče ona i nervozno mi istrgnu dokument iz ruke.

Pročita ga iznova, već tko zna koji put.

“Osim toga koji bi vrag trebao biti taj dar? Posjed? Trgovina? Položaj slugu na dvoru? Ovdje ništa nije objašnjeno!”

“I sama si čula bilježnika, saznat ćemo o čemu je riječ kad dođemo, ali nedvojbeno je nešto od velike vrijednosti.”

“Baš. Uzverat ćemo se sve preko Alpa i onda možda otkriti da nas čeka tko zna koja prijevara one ništarije od tvojega opata, koji će te iskoristiti za neki svoj novi bezumni pothvat i na kraju te potjerati kao starog odrpanca, i usto praznih džepova!”

“Cloridia, razmisli. Atto ima osamdeset pet godina. Kakvih bi se bezumnih pothvata laćao u toj dobi? Dugo sam čak mislio da je mrtav. Već je mnogo što je uspio angažirati bilježnika da podmiri svoj stari dug prema meni. Zacijelo je osjetio da mu se bliži

kraj i htio umiriti savjest. Osim toga moramo zahvaliti gospodinu Bogu što nam je omogućio takvu priliku u ovako teškom trenutku za nas.”

Moja supruga spusti pogled.

Već dvije godine življasko loše, veoma loše. Zima 1709. bila je nepodnošljivo hladna, s mnogo snijega i leda. Zbog toga je nastala strašna oskudica, koja je, zajedno s razornim ratom oko španjolskoga prijestolja, koji se otegnuo na sedam godina, zavila u bijedu rimski narod. Ja i moja obitelj, koja se u međuvremenu povećala dječacićem, kojemu je sada bilo šest godina, nismo izbjegli toj nesretnoj sudbini. Godina dana lošega vremena i mraza, dotad neviđena u Rimu, učinila je naš mali posjed neplodnim i onemogućila mi bavljenje poljoprivredom. Propast obitelji Spada, kod koje sam godinama često obavljao korisne poslove, i njihovo napuštanje vile u Porta San Pancrazio dodatno su pogoršali naše stanje. Nedostatnima su se, avaj, pokazali napori moje supruge Cloridije da gospodarsku propast naše obitelji zaustavi svojim primaljskim umijećem, kojim se na veoma dobrome glasu već desetljećima bavila, uz pomoć naše dvije kćerke od dvadeset tri i devetnaest godina. Oskudica je povećala i broj rodilja bez prebite pare, kojima je moja supruga pomagala jednako samoprijegorno kao i plemkinjama.

Tako se popis naših dugova sve više povećavao i na kraju, da bismo mogli preživjeti, ne mogosmo izbjeći najbolniji korak, prodaju, u korist lihvara iz geta, svoje skromne kuće i posjeda, koje smo dvadeset šest godina prije kupili od ušteđevine moga pokojnog svekra. Pronađosmo sklonište u gradu, smještaj u podrumu, koji smo morali dijeliti s jednom istarskom obitelji, ali barem nije bio previše vlažan i zimi je čuvao prilično postojanu temperaturu, koja se nije spuštala do točke smrzavanja zahvaljujući činjenici da je bio iskopan u sedri.

Jeli smo crni kruh i juhu, navečer, s koprivama i začinskim

biljem. A danju smo se snalazili sa žirevima i drugim bobicama razbacanima naokolo, koje smo drobili kako bismo od njih napravili svojevrstu poparu i začinjavali repicom. Cipele su brzo postale raskoš koja je čak i zimi ustupila mjesto drvenim klompama i kod kuće sašivenim papučama od starih krpa i komadâ kónopa.

Više ne uspjeh pronaći posla, barem ne takvoga koji bi bio dostojan toga imena. Niski rast zasmetao mi je u mnogim prilikama, na primjer da budem primljen u službu istovarivača ili nosača. Tako na kraju bijah primoran latiti se najnevrednijega i najprljavijeg od svih zanata, kojega se nijedan Rimljanin s imalo samopoštovanja ne bi latio, međutim jedinog u kojemu sam bio u prednosti pred očevima obitelji višega rasta: dimnjačarstva.

Bijah iznimka – dimnjačari i krovopokrivači obično su dolazili iz alpskih dolina, s jezera Como, s jezera Maggiore, iz Valcamonike, Val Brembane i Pijemonta. Iz uistinu siromašnih područja, u kojima je velika glad primoravala obitelji čak i na to da dječake od šest ili sedam godina sezonski ustupe dimnjačarima, kojima su služili za čišćenje najužih dimnjaka, često izlažući opasnosti vlastiti život.

Ja sam, sa svojim stasom djeteta i snagom odrasloga muškarca, jamčio propisni posao kao nitko drugi. Bolje sam se spuštao uskim grlima i spretnije verao kroz čađu, ali sam ujedno crne stijenke grla dimnjaka i pokrova nad ognjištem strugao iskusnije nego što je to mogao dječčić. Usto, svojom malenom težinom ne bih oštetio crepove kad bih se penjao na krov kako bih očistio ili namjestio dimnjak, a istodobno se nisam izlagao opasnosti da se stropoštam na tlo, što se, na žalost, mladim dimnjačarima i prečesto događalo.

Naposljetku, kao lokalni dimnjačar bio sam dostupan čitave godine, dok su se moji brdski kolege spuštali tek početkom studenoga.

Istinu govoreći, i ja bijah primoran sa sobom voditi svoga živahnog sinčića, ali nikad od njega ne zahtijevah da se popne na

dimnjak; on mi služaše kao mali šegrt i pomoćnik, jer dimnjačarski zanat zahtijeva najmanje dvojicu.

Kako bih uvjerio mušterije u svoju sposobnost, hvastah se dugim naukovanjem na planinama Abruzza (jer i tamo, kao i na Alpama, dimnjačarstvo ima dugu tradiciju). Stvarnoga iskustva, istini za volju, nemah. Osnove toga zanata naučih isključivo u vili Spada, u onim prilikama kad bi me pozvali da se popnem na dimnjake i na njima popravim kakav nenadani kvar ili namjestim koji crijep na krovu.

I tako, svake noći, tovarih na kolica pribor – turpiju, strugalo, četku, veprinu, uže, ljestve i protuutege – i kretah na posao. Prije toga uvijek nazočih žalosnome zagrljaju svoje supruge i još snenog dječaćića. Cloridia je mrzila moj opasni zanat, zbog kojega je provodila besane noći moleći se da mi se što ne dogodi.

Stiješnjen u kratkom crnom ogrtaču, s prvim bih svjetlom zore stigao i do najudaljenijih dijelova grada ili seoca u okolici. Ondje bih uz povike “Dimnjačar, dimnjačaaar!” nudio svoje usluge.

Česti bijahu slučajevi kad bih u odgovor dobio gundanje i kletve; dimnjačar dolazi zimi, sa sobom donosi loše vrijeme i smatra se lošim predznakom. Kad bi nam otvorili vrata, ako imadsmo sreće, dječak bi od kakve suosjećajne gazdarice dobio tanjur vruće juhe i komad kruha.

Crni kaputić, s kopčanjem na lijevoj strani, ispod ruke, kako gumbi ne bi zapeli o stijenke dimnjaka, priljubljen uz tijelo i zakopčan do grla, s rukavima stisnutima vezicama na zapešćima, kako u njih ne bi ušla čađa, hlače do koljena od glatkoga parheta na kojemu se nije zadržavala prljavština, sa zakrpama kao pojačanjem na koljenima, laktovima i križima, na mjestima koja sam najviše trošio prilikom penjanja uskim dimnjacima: takva bijaše moja službena odora, u kojoj – tako uskoj i crnoj – djelovah malen i suhonjav gotovo kao moje djetesce, tako da me mnogi smatrahu njegovim bratom, tek nekoliko godina starijim.

Kad bih puzao uz dimnjak, glavu bih stavio u jednu platnenu

vreću, hermetično zatvorenu oko vrata, ne bih li se barem djelomično zaštitio od udisanja čađe. S glavom u toj vreći izgledah kao osuđenik na vješala. Bijah posve slijep, ali u dimnjaku ionako nije potreban vid, jer radi se pipkajući rukama i stržući turpijom.

Dječak bi ostajao dolje i svaki put drhtao od straha da će mi se nešto dogoditi i da ću ga ostaviti posve sama, daleko od ljubljene mame i sestara.

Na dimnjak i krov penjah se bos, kako mi ništa ne bi smetalo i kako bih se mogao bolje poduprijeti i odgurnuti. No problem bijaše u tome da time svoja stopala svedoh na mnoštvo rana i modrica, tako da čitave zime, a posebice u razdoblju najvećega posla, zbog toga hodah nesigurnim, šepesavim korakom.

Rad na krovovima često se pokazao prilično opasnim, što bijaše sitnica za nekoga tko se, kao ja, jednom popeo na kupolu Svetoga Petra.

No najbolnije poglavlje našega siromaštva ne bijaše toliko moj jadni zanat koliko naše dvije kćerke. Moje kćerke, na žalost, još uvijek bijahu neudane i s dobrim se razlogom pobojavasmo da će takve još dugo ostati. Gospodin Bog, hvala mu budi, dao im je čelično zdravlje, pa su usprkos oskudici ostale uvijek lijepe, rume ne i svježje (“To je zasluga onih triju godina koliko sam ih dojila!” ponosno je ponavljala njihova majka). Kose im bijahu tako lijepe i sjajne da su svake subote ujutro odlazile na tržnicu za dva bajoka prodati vlasi koje bi ostale na češlju tijekom jutarnjeg uređivanja. Njihovo zdravlje bijaše pravo čudo, jer su oko nas hladnoća i siromaštvo pokosili mnoge žrtve.

Moje dvije kćerke, dražesne, zdrave, lijepe i kreposne, imadohu jedan jedini nedostatak – nisu imale ni novčića miraza. Više no jednom dolazile su nam redovnice iz samostana Santa Caterina Sopra Minerva, koji je svake godine dijelio znatne novčane iznose obiteljima siromašnih djevojaka koje bi prihvatile zavjeto-

vati se, kako bi me nagovorile da kćerke predam samostanu u zamjenu za hrpicu novca. Snažna građa i savršeno zdravlje dviju djevojaka mamili su redovnice, kojima su trebale skromne i snažne sestre za radove u samostanu neprimjerene redovnicama iz plemenitih obitelji. Ali, čak i u najgorim trenucima, ljubazno bih odbio njihovu ponudu (manje ljubazna bila je Cloridia, koja bi, bijesno tresući grudima, vikala redovnicama u lice: “Zar sam ih po tri godine došla da tako završe?”), a s druge strane ni same moje kćerke ne pokazivahu nikakvu sklonost redovničkom životu.

Zahvaljujući iskustvu koje su stekle kao pomoćne babice, već su odlično upoznale radosti majčinstva i uistinu čeznule da što prije pronađu supruga.

Zatim je hladnoća prestala, a i oskudica. Ali naša je bijeda bila nepodnošljivo bolna. Nakon dvije godine moje su djevojke još uvijek čekale.

Hvatala me uzaludna srdžba kad bih opazio kako lišce naše starije kćerke postaje odsutno i žalobno bez ijedne riječi (već joj je bilo dvadeset pet godina!). Moja ljutnja nije bila usmjerena protiv slijepe i okrutne sudbine, ne. Dobro znadoh tko je kriv; ne hladnoća i oskudica koje su pogodile čitavu Europu. Ne. U mojim je mislima bilo jedno ime: opat Melani.

Nemilosrdni spletkar, veliki špijun, čovjek od stotinu prijevara i tisuću lukavština; stjegonoša laži, prorok smutnje, autoritet lice-mjerja i himbe – sve to, i više, bijaše Atto Melani, glasoviti pjevač kastrat prošlih vremena, ali ponajprije špijun.

Jedanaest godina prije nepošteno me iskoristio, izloživši pogibelji čak i moj život, uz obećanje miraza mojim djevojčicama.

“Ne samo novac. Kuće. Vlasništvo. Posjedi. Imanja. Dat ću miraz tvojim kćerkama. Bogat miraz. A kad kažem bogat, ne pretjerujem.” Tako me prevario. Te su mi riječi još bile urezane u sjećanje kao u živo meso.

Objasnio mi je da ima razne posjede u velikome Toskanskom nadvojvodstvu. Svi su vrijedni, s odličnim prihodom, objasnio je,

čak mi je napisмено dao obećanje kojime se obvezao dati mojim kćerkama miraz za udaju u obliku “više nego znatnih” prihoda ili vlasništva, koji će se odrediti pred rimskim bilježnikom. Ali me tom bilježniku nije odveo.

Dobivši moje usluge, kriomice se vratio u Pariz i zaludu sam hodao od jednog do drugog odvjetnika te od jednog do drugog bilježnika u potrazi za nekim tko će mi dati makar tračak nade. Trebao sam protiv njega pokrenuti skupu parnicu u Francuskoj. Ukratko, onaj papir s njegovim obećanjem bio je posve bezvrijeđan.

I tako je on sad uživao u svom bogatstvu, dok sam ja pokušavao izvući sebe i svoje iz očajnoga gliba siromaštva.

No tad mi je stigao poziv k jednome rimskom bilježniku. On je od svoga bečkoga kolege dobio zadatak da me pronade i preda mi darovnicu s potpisom opata Melanija.

O čemu je riječ, to bijaše tajna. Dobro, koje je, prema bilježnikovu mišljenju, bilo nešto veoma vrijedno (“posjed ili kuća”, pretpostavio je), bilo je opisano znakovima i brojevima, vjerojatno prepisanima iz bečkih grunтовnica, ali posve nejasnima. Opat Melani usto je u jednoj mjenjačnici otvorio neograničeni kredit u moju korist, kako bih bez ikakvih ustručavanja mogao nabaviti sve potrebno za put.

Ja sam se pak morao samo pojaviti na određenoj adresi u prijestolnici Carstva, gdje ću sve saznati i dobiti što mi pripada.

Naravno, na žalost, nije bila riječ o daru u Toskanskome nadvojvodstvu, kako mi je opat iznio u ono doba, nego mnogo dalje, čak preko Alpa.

Svejedno, u bijedi u kojoj se nalažasmo, bio je to pravi dar s neba. Kako ga odbiti?

Carški glavni i rezidencijalni grad – Beč

VELJAČA 1711.

Bubnjevi silovito tutnjahu na snijegom prekrivenoj čistini esplanade ispred gradskih zidina. Njihov se moćni zvuk isprepletao sa srebrnkastim zavijucima svečanih trublja, vojničkih frula i paradnih korneta. Ratničku buku udvostručivala je jeka koja se odbijala od divovskih bedema, kroz utvrde i zemljane nasipe, tako da se činilo da četa glazbenika nije jedna, nego su tri ili četiri, ili možda deset.

Dok je vojna regimenta vježbala ispred gradskih zidina, iz unutrašnjosti utvrda strogo promatrahu vrhovi crkava i palača, zvonici s križevima na vrhu i kule sa zupčastim kruništem, miroljubive kupole i prozirne terase, sveti i svjetovni vrhovi koji putnika upozoravaju: ne dolaziš u neku anonimnu zbrku ljudi i stvari, već u dobrodušnu, moćnu kolijevku, zaštitnicu trgovine i blagoslovljenu od Boga.

Kad se naša kočija približila Koruškim vratima, kroz koja u Beč ulaze putnici što pristižu s juga, vidjeh gdje se jedan za drugim u olovno nebo izdižu ti ponosni, plemeniti vrhovi.

Najviši je od svih, pokaza nam kočijaš, veoma visoki vrh tornja katedrale Svetoga Stjepana, izrezbaren odvažnim ukrasima, sada dodatno obogaćen bijelim snježnim pokrovom. Malo dalje, moćni osmerokutni zvonik dominikanske crkve. Zatim plemeniti crkveni toranj Svetoga Petra Presvetoga Trojstva, kao i onaj crkve Svetoga Mihaela očeva barnabita i Svetog Jerolima franjevacu cenobita, a iza njih vrh tornja samostana Porta del Cielo, i još mnogi drugi,

nad kojima se izdizahu spiralni lukovi, tipični za te krajeve, s pozlaćenim kuglama sa svetim križem.

I na kraju opazih kulu carske palače, simbol vrhunske carske vlasti, u kojoj već šest godina sretno vladaše Josip Prvi iz obitelji Habsburgovaca, slavni vladar Svetoga Rimskoga Carstva.

Dok nas je glazba vojne regimente poticala na stegu, veličanstvene utvrđene gradske zidine primoravale na skromnost, a nebrojeni gradski zvonici navodili na bogobojaznost, počeh zamišljati vijugave rukavce Dunava, za koji iz knjiga koje pregledah prije polaska znadoh da teče na suprotnom kraju Beča. Ipak, ponajviše nijemo zazivah imenom raskošnu tamnu masu koja se sad, između oblaka, počela isticati na obzoru, ljupka u oblosti brežuljaka, no ipak moćna dok se strmo prostirala nad vodama rijeke i nijemo promatrala istok, šutljiva i junačka stražarica grada. Bio je to Kahlenberg, veličanstveno brdo koje je spasilo Zapad, šumoviti rt okrenut prema Beču i rijeci, s kojega su prije dvadeset osam godina kršćanske čete oslobodile grad od velike opsade Turaka, te tako i Europu od muhamedanske prijetnje.

I nisam se slučajno tako dobro sjećao tih događaja. Dok su mnogo godina prije njih, u rujnu 1683., u Rimu i u Europi svi s bojazni očekivali ishod bitke za Beč, ja sam, kao mladi sluga, radio u jednoj gostionici u kojoj posluživah ručak i večeru. Ondje sam među brojnim gostima upoznao i opata Melanija...

Izoštrih zjenice dok su kotači kočije cviljeli ne bi li nas izvukli iz još jednog jarka i vidjeh kako jedna sunčana zraka pogađa malu građevinu na vrhu Kahlenberga, možda neku crkvu, da, malu kapelicu, onu istu u kojoj je (tako mi kazivahu sjećanja, koja sad već bijahu povijest) jedan otac kapucin u zoru 12. rujna 1683., prije odlučujućeg napada, održao misu i govor kršćanskim zapovjednicima kako bi ih potaknuo na krvavu ali blaženu konačnu pobjedu nad nevjernicima. Sad ću i ja dotaknuti rukom, ili bolje rečeno nogom, te blistave tragove prošlosti, i ja ću koračati obližnjim brežuljcima Nussdorfa, s kojih su pješaci kršćanske vojske iz svih kuća, sjenika i vinograda potisnuli opasne muhamedance.

Ganut, okrenuh se Cloridiji. S našim sinom, koji joj je zaspao u naručju, moja supruga ne reče ni riječ. Ali znadoh da i ona dijeli moja razmišljanja. I da misli koje je salijeću nisu bezbrižne.

Prevalili smo težak, gotovo tridesetodnevni put. Iz Rima krenu- smo krajem siječnja, bacivši se puni tjeskobe na koljena pred sve- te ostatke Svetog Filippa Nerija, zaštitnika našega grada. Opat Melani pobrinuo se da uvijek dobijemo mjesta u dnu kočije, a ne blizu vrata, gdje je putovanje neudobnije. Promijenivši konje u Civiti Castellani i prenoćivši u Otricolu, prođosmo kroz Narni u Umbriji, i zatim kroz Terni, da bismo najzad, u ponoć, stigli do drevnoga Foligna. A zatim, u sljedećim danima, ja koji nikad ne bjeħ dalje od Perugie, svaki dan noćih u drugome gradu: od Tolentina, Loreta i Sinigaglie, grada smještenog u ugodnoj rav- nici okrenutoj prema Jadranskome moru, sve do Riminija i Ce- sene u Romagni, te zatim Bologne i Ferrare, pa još dalje, sve do Chioggie na delti rijeke Po i Mestre na vratima Venecije, i zatim Sacile i Udina, prijestolnice Friuli Veneta, najbogatijega i najkit- njastijega grada Mletačke Republike. I vidjeh noći u Goriciji i Adelsbergu, kako biħ sretno stigao do Ljubljane, usprkos nepre- stanom padanju snijega od trenutka polaska pa sve do dolaska. Zatim spavah i u Cilli, Marburgu na Dravi, Grazu, glavnome gradu Štajerske, Pruchu i naposljetku u Stuppachu. Kroz isto toliko gradova samo prođoh, od Fana i Pesara do Cattolica, mje- stašca u Romagni, i odatle kroz Farli i Faenzu. Putovasmo po rijeci Po, prolazeći kroz Corsolu i Cavanellu u Adigeu, i po rijeci Brenta. Prođosmo kroz dražesnu Miru i dođosmo u Fusinu, oda- kle se ulazi u vode velike venecijanske lagune. I na kraju plovljasma po rijeci Lintz, u jednome od onih brodića koje s razlogom na- zivaju kućama od drva, jer posjeduju sve udobnosti stana. Vesla- la su dvanaestorica muškaraca, tako brzo da se panorama pred našim očima za nekoliko sati preobrazila iz visokih kamenih str- mina u šume, iz vinogradâ u žitna polja, iz velikih gradova u ruševine dvoraca.

Hladnoća i snijeg, koji nas pratihu čitavim putem, kao da nemaduhu nikakve namjere jenjati. Sad najzad bijasmo na vratima Beča, drščući pred nepoznatim. Grad koji tek što nas nije primio u svoje okrilje i o kojemu smo toliko sanjali s pravom je nazvan Novim Rimom, jer bio je prijestolnica beskrajnoga Svetoga Rimskoga Carstva. Pod njegovu vlast potpadahu čak i Gornja i Donja Austrija, Koruška, Tirol, Štajerska, Voralberg i Gradišće, nasljedni posjedi Habsburgovaca, takozvano Austrijsko nadvojvodstvo iznad i ispod Ennsa, nad kojima oni vladahu kao nadvojvode mnogo prije no što bijahu okrunjeni carevima. Ali Sveto Rimsko Carstvo obuhvaćalo je i nebrojene zemlje i područja, obalna i planinska, kao na primjer Krajinu, Istru, Dalmaciju, Banat, Bukovinu, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Slavoniju, Mađarsku, Češku i Moravsku, Galiciju i Lodomeriju, Šlesku i Transilvaniju; te nadziralo njemačke vladare, uključujući Sasku, stoga i Poljsku; a još od srednjega vijeka (ili je bilo, ili će ubrzo biti) i Švicarsku, Suaviju, Alzas, Borgognu, Flandriju, Artois, Franche-Comté, Španjolsku, Holandiju, Sardiniju, Lombardiju, Toskanu, vojvodstvo Spoleto, Veneciju i Napulj.

Milijune i milijune podanika brojaše taj uzvišeni carski grad pod sobom, i na desetke različitih kultura i jezika. Nijemce, Talijane, Mađare, Slavene, Poljake, Rutene, švicarske zanatlije i češke kuharice, sobarice i podvornike s Balkana, siromašne izbjeglice što pobjegoše od Turaka, a ponajviše mnoštvo služinčadi iz Moravske, iz koje doseljavahu u Beč u rojevima kao pčele.

Grad pred nama bio je prijestolnica svih njih. Hoćemo li u njemu pronaći ono što nam je Atto Melani obećao?

Zbrinuti opatovim kreditom, svu smo svoju siromašnu ušteđevinu ostavili kćerkama, koje odlučismo ostaviti u Rimu kako bi se nastavile baviti primaljskim zanatom, predavši ih strogom nadzoru svojih poštenih sustanara Istrana. Od njih se oprostismo s golemom tugom i s obećanjem da ćemo se vratiti čim uzmogremo, najzad opskrbljeni toliko željenim mirazom da bi se one mogle udati.

No krene li nešto u Beču po zlu, nećemo imati ni prebite pare

ni za odlazak ni za opstanak. Moći ćemo samo prositi i čekati smrt u zimskoj studeni. Toliko okrutna može biti bijeda, natjerati smrtnike da navrat-nanos prevale cijeli svijet, a zatim ih primorati na nepomičnost u beznadnom stisku vlastitih vijuga. Ukratko, doista skočismo u neizvjesno.

Cloridia je naposljetku pristala na putovanje: “Samo zato da te više nikad ne vidim lica prljavog od čađe”, rekla je. Samo ju je pomisao da ću napokon napustiti posao koji ju je ispunjavao tolikom brigom uvjerila da prihvati ponudu opata Melanija.

Instinktivno pogledah ruke. Nakon mjesec dana što nisam radio, još uvijek bijahu crne pod noktima, između prstiju, u porama. Nepogrešivi znak bijednih dimnjačara.

Cloridia i dječak jako su kašljali, već nekoliko dana. I samoga me mučio neki bol u prsima, danju i noću. Napadaji vrućice, koji su počeli na pola puta, malo-pomalo posve su nas iscrpili.

Kočija je prelazila preko nekog mostića iznad obrambenog jarka i najzad prošla kroz Koruška vrata. U daljini opazih gdje se zeleni šuma Kahlenberga. Dnevna zvijezda povuče s brežuljka svoje zlačane jagodice i samilosno ih položi na mene jadnoga. Jedna zraka sunca, nenadana i vedra, pogodi me posred lica. Nasmiješih se Cloridiji. Zrak bijaše hladan, čist i neokaljan. Uđosmo u Beč.

Instinktivno potapšah rukom džep teškoga, novog novcatog ogrtača, ploda opatova kredita, u kojemu čuvah sve potrebne bilješke za put. Prema dokumentima koje nam je predao onaj bilježnik u Rimu, smještaj nas čeka na određenoj adresi gdje se trebamo pojaviti. Ime ulice slutilo je na dobro: Ulica Porta Coeli, odnosno Ulica nebeskih vrata.

Okrružena nestvarnom šutnjom koju sa sobom donosi snijeg, kočija je sad sporo prolazila kroz Korušku ulicu, koja od istoimenih vrata vodi do središta grada. Cloridia je otvorenih usta

promatrala kako među raskošnim palačama otmjeno ogrnutima bjelinom i kočijama koje se pojavljivahu iz bočnih ulica mnoštvo umotanih sluškinja bezbrižno besposlički kao da je nedjelja, a ne sredina radnoga tjedna.

Poželje zatražiti objašnjenje od kočijaša, ali odusta od toga zbog jezičnih poteškoća.

Ja međutim nemadoh oči ni za što za drugo osim vrha tornja Svetoga Stjepana, koji vidjeh gdje se uzdiže među krovovima s naše desne strane, postajući sve veći. To je, sjetih se, sveti toranj koji Osmanlije držahu na nišanu svojih topova svakoga dana ljeta 1683., dok su s druge strane zidina, u gradu koji sad gledam gdje vrvi ljudima i aktivnošću, opkoljeni stoički odolijevali, boreći se ne samo protiv neprijateljske tanadi nego i protiv gladi, bolesti, nedostatka streljiva...

Kočijaš, kojemu već pokazah papir s adresom na koju smo se imali uputiti, zaustavi kočiju u jednoj otmjenoj ulici poprečno od Koruške. Stigosmo na odredište.

Malo se iznenadih kad nam kočijaš zaustavivši kočiju pokaza na uže zvona kojim ćemo najaviti svoj dolazak. Bijasmo pred vratima samostana.

“Trenutek, trenutak”, reče nevještim talijanskim jedna sjena koja proviri iza guste crne rešetke pokraj zvona na vratima.

Zbog svojeg još slabašnog znanja njemačkog jezika ne shvatih dotad da je adresa na koju bijasmo upućeni adresa jednoga ženskog samostana.

Čuvši naša imena, sjena potvrdno kimnu. Očekivali su nas. Naime dva dana prije, za jedne stanke u putovanju, kočijaš je poslao poruku kojom je navijestio naš skori dolazak.

Iskrcah prtljagu uz pomoć kočijaša, od kojega doznah da tek što nismo ušli u jedan od najvećih ženskih samostana u gradu i svakako najvažnijih.

Uvedoše nas u veliko, slabo osvijetljeno predvorje, iz kojega nakon nekoliko minuta ponovno izađosmo na dnevno svjetlo, na trijem unutarnjega klaustera, dugu galeriju od bijeloga kamena ukrašenog slikama redovnica koje su pokazale najveću vrlinu. Hodajući za jednom vremenom redovnicom, koja se činila nijemom, ali možda samo nije znala naš jezik, brzo prođosmo ispod arkada i stigosmo do gostinskih soba. Bijahu nam namijenjene dvije povezane sobe. Dok su se Cloridia i dječak iscrpljeno bacili u krevet, ja odnesoh prtljagu u naše sobe, uz pomoć jednoga mladog idiota, kojega redovnice privremeno uzeše u službu kako bi ispraznio i očistio podrume. Nakrivljen i smeten, ali istodobno visok i mišićav, taj je mladić bio prekomjerno brbljav i po tonu njegova čavrljanja naslutih da mi postavlja pitanja o putovanju i sličnim stvarima. Šteta što ne uspjeh shvatiti ni riječ.

Otpustivši idiota uz širok osmijeh i zatvorivši vrata iza leđa, ogledah se oko sebe. Soba je, istini za volju, bila pomalo oskudna, ali nije joj nedostajalo ono nužno za život; u svakom slučaju, nedvojbeno se činila mnogo boljom od podruma u sedri u kojemu bijasmo primorani živjeti posljednje dvije godine u Rimu i u kojemu, avaj, ostavismo svoje dvije kćerke. Svrnuh pogled na Cloridiju.

Očekivah pritužbe, prijekore i sumnjičavost glede obećanja opata Melanija, jer smještaj kod redovnica bijaše najgore što joj se moglo dogoditi, to sam već znao. Kristove zaručnice zapravo bijahu jedine žene s kojima se moja supruga nikako nije uspijevala suglasiti.

No iz njezinih usta ne iziđe ni riječ. Ispružena na postelji i još uvijek stisnuta uz dječaka, koji je kašljao u snu, Cloridia se zbušnjeno ogledavala oko sebe, prazna pogleda osobe koja tek što nije utonula u tamni umorni polusan.

Trgnuh se začuvši dječaka. Imao je napadaj kašlja jači od dotadašnjih. Činilo se da mu je sve gore. Ubrzo netko pokuca na vrata.

“Salo od kože i brašno od pira s kapljom ulja vermuta, namažati na prsa. I glavicu treba staviti na ovaj jastuk od krupnika.”

To je besprijekornim talijanskim izgovorila jedna mlada redovnica, brzo ali odlučno ulazeći u naše sobe.

“Ja sam Camilla, Chormaisterin ovoga samostana augustinki”, predstavi se dok je, i ne upitavši Cloridiju za dopuštenje, namještala jastučić ispod glave našega sina i odmaknuvši mu potkošulju razmazivala mast po njegovim prsima.

“Chor... maisterin?” promucah nakon što se sagnuh i poljubih joj skute te zahvalivši joj na ukazanom nam gostoprimstvu.

“Da, voditeljica zbora”, dobrodušno potvrdi redovnica.

“Iznenadenje je čuti ovdje u Beču tako savršen talijanski, časna.”

“Ja sam Rimljanka, kao i vi; da budem preciznija, s desne obale Tibera. U građanskom životu Camilla de’ Rossi. Ali, molim vas, nemojte me zvati časna. Obična sam svjetovna redovnica.”

Clordia se i ne pomaknu s kreveta. Vidjeh je kako poprijeko promatra našu domaćicu.

“I za jelo dva tjedna ništa osim lagane juhe”, zaključi Chormaisterin približivši se dječaku i pozorno ga promatrajući.

“Znala sam. Velikodušne kao i uvijek...”

Pocrvenjeh od stida na te Cloridijine oštre i neočekivane riječi; pobjoh se da će nas brzo potjerati, ali žrtva odgovori zabavljenim smijehom.

“Vidim da nas dobro poznajete”, reče nimalo uvrijeđena, “ali jamčim vam da u ovom slučaju poslovična škrtost mojih susestara nema nikakve veze. Juha od pira sa zdrobljenim košticama šljive izliječit će sva naviranja u prsima.”

“I vi liječite pirom”, zamijeti Clordia tihim glasom nakon trenutka šutnje, “kao i moja majka.”

“I to od davnih vremena naše svete sestre Hildegarde, nadstojnice Bingena”, ispravi je Camilla ljubazno se smiješeći. “No raduje me da ga i vaša majka cijeni; jednoga dana, budete li raspoloženi, hoćete li mi pričati o tome?”

Clordia neprijateljski ušuti.

Doista je ljubazna ta Camilla de’ Rossi, pomislih, usprkos supruginu nepovjerenju. Bijaše odjevena u bijelu halju, rukava ob-

loženih tankim bijelim indijskim lanom, s kapicom od istoga lana i velom od crnoga krepa.

Lice koje su ta kapica i veo ostavljali otvorenim nije se moglo svrstati ni u jednu od dvije osobite fizionomije mladih redovnica (ili svjetovnih sestara, nema razlike). Preda mnogom nije bio vode-nast i tup pogled, uokviren debeljuškastim, krepkim bijelim obra-zima kao slanina na pršutu, ali ni dva stroga gnjevna oka zabijena u blijedožućkasto mršavo lice. Camilla de' Rossi bijaše jedna zdra-va i ljupka djevojka, čije me velike tamne oči, ponosne i baršunaste, i živahna usta podsjećahu na moju suprugu otprije nekoliko go-dina.

Ponovno netko pokuca na vrata.

“Stigao je vaš ručak”, objavi Chormaisterin otvarajući vrata dvjema sudoperama koje su donijele pladnjeve.

Zanimljivo, obrok se posve temeljio na piru: pogačice od pira i kestena, krema od jabuka i pira, puding od pirovih zrna i komo-rača.

“Sad se požurite”, opomenu nas Camilla kad se okrijepismo. “Bilježnik vas čeka za pola sata.”

“Znači, vi znate...” zapanjih se.

“Sve znam”, prekinu me redovnica. “Već sam izvijestila biljež-nika o vašem dolasku. Idite, ja ću se pobrinuti za dječaka.”

“Zar doista mislite da ću svog sina ostaviti u vašim rukama?” usprotivi se Cloridia.

“Svi smo u rukama Gospodina, kćeri”, odgovori majčinskim tonom Chormaisterin, koja nam je po godinama zapravo mogla biti kćerka.

To rekavši, nježno ali odlučno gurnu nas prema izlazu.

Pogledom preklinjah Cloridiju da se ne opire te da ne iznese još neku neuljudnu procjenu soja Kristovih zaručnica.

“Sve, samo da više ne vidiš čađu”, bijaše sve što je rekla.

Zahvalih Bogu što je moja supruga iz mržnje prema dimnjačar-skom zanatu naposljetku popustila. A možda je i ova mlada re-dovnica, koja je toliko primila k srcu zdravlje našega sina, počela probijati Cloridijin zid nepovjerenja.

Izašavši, zatekosmo onog idiota kako nas čeka naslonjen na zid. Chormaisterin mu dobaci kratak pogled.

“Ovo je Simonis. On će vas odvesti bilježniku.”

“Uistinu, časna majko”, pokušah prosvjedovati, “ja još ne znam dobro njemački i ne razumijem kad mi on nešto kaže. Ni prije, kad smo tek stigli...”

“To što ste čuli nije bio njemački. Simonis je Grk. I kad želi, itekako može biti razumljiv”, objasni ona lagano se smiješeći i bez ijedne druge riječi zatvori vrata iza naših leđa.

“Veoma je velikodušan ovaj dar opata Milanija, jelda, jelda?”

Iz riječi kojima nas je bilježnik iza lornjona dočekaao u svojoj radnoj sobi marljivim talijanskim, u kojemu je pogriješio samo Melanijevo ime, nije se jasno razabiralo jesu li tvrdnja ili samo pitanje.

U njegov ured stigismo nakon kratkoga hoda po snijegu, tijekom kojega su nam se udovi ukočili preko svake mjere. Strašna zima 1709., koja je bacila na koljena moju obitelj i čitav Rim, nije bila ništa u usporedbi s ovim i zamijetih da nas teški ogrtači koje kupismo prije polaska ne štite bolje od ljuske luka. Cloridiju je mučio kašalj.

“Da, da”, ponovi nekoliko puta bilježnik nakon što nas je kad smo odložili ogrtače zamolio da još i izujemo cipele te pozvao da se smjestimo sučelice njemu. Simonis nas je ostao čekati u pred-soblju.

Dok smo uživali u blagoj toplini obližnje goleme i bogate pocakljene peći, kakvu još nikad ne vidjeh, poče prelistavati svežanj spisa na kojima je nešto pisalo goticom.

Clordia i ja, prsa punih napete šutnje, promatrasmo kako njegovi prsti užurbano lete među tim spisima. Moja sirota supruga prinese ruku sljepoočnici te shvatih da je hvata jedna od onih strašnih glavobolja koje je mučihu otkad završismo u siromaštvu. Kakve novosti donose ovi papiri? Je li u njima napisan kraj našim

mukama ili tko zna koja po redu šala? Osjetih kako mi se utroba komeša od tjeskobe.

“Dokumenti su svi ovdje: Geburtsurkunde, Kaufkontrakt i, prije svega, Hofbefreyung”, reče naposljetku bilježnik, napola na talijanskome, a napola na njemačkome. “Provjerite, molim vas, točnost datumâ”, dodâ pružajući mi dokumente, čiju prirodu još ne shvatih. “Gospodin opat Milani, vaš dobročinitelj...”

“Melani”, ispravih ga, već znajući da se Attov potpis ponekad mogao pogrešno pročitati.

“Ah, tako”, reče, pomno proučivši jedan papir. “Rekoh, gospodin opat Melani i njegovi zastupnici bili su veoma marljivi i precizni. Ali dvor je strašno strog. Ako nešto nije u redu, nema nade.”

“Dvor?” upitah prepun nade.

“Ako vas dvor ne prihvati, donacija se neće smatrati valjanom”, pogorša situaciju bilježnik, “ali sad pažljivo pročitajte ovu Geburtsurkunde i recite mi je li sve u redu.”

To rekavši, gurnu mi na odobrenje prvi od četiri dokumenta, koji se – na moje nemalo iznenađenje – pokaza potvrdom o rođenju na moje ime, s danom, mjesecom, godinom i mjestom rođenja, kao i imenom oca i majke. Što bijaše itekako neobično, jer bijah siročić i ni sam ne znah kada sam, gdje i od koga rođen.

“Ovo je pak Gesellenbrief”, nastavi naš sugovornik, koji se, pogledavši kroz prozor, doimao veoma užurbanim. “Dvor je strašno strog, ponavljam. Posebice kad je riječ o kvaliteti naukovanja; inače bi bratovština mogla stvarati probleme.”

“Bratovština?” upitah, nemajući ni najmanjega pojma o čemu govori.

“Sad idemo dalje, jer imamo malo vremena. Pitanja ćete mi postavljati kasnije.”

Poželjeh mu reći da još nisam shvatio čemu služe svi ti (uostalom, lažni) dokumenti. No bilježnikove riječi još nisu bile razjasnile od čega se sastoji dar Atta Melanija, pa se pokorih i suzdržah

od upletanja. I Cloridia je šutjela, pogleda zamagljena od migrene i navale u prsima.

“Hofbefreyung zapravo i nije tako hitan; ja jamčim njegovu valjanost. Budući da nam nedostaje vremena, moći ćete ga vidjeti u kočiji.”

“U kočiji?” začudi se Cloridia. “Kamo idemo?”

“Potvrditi točnost sadržaja Kaufkontrakta, zar ne?” odgovori bilježnik kao da se to podrazumijeva, ustajući i pozivajući nas da pođemo za njim.

I tako uđosmo u radnu sobu bilježnika s tisuću nada u srcu, a sada iz nje izlažasmo s isto toliko pitanja u glavi.

Pomalo se iznenadismo kad se kočija koja je vozila nas, Simonisa i bilježnika poče udaljavati od središta grada. Ubrzo stiže do gradskih zidina, krenu kroz jedna vrata pa iziđe na studenu ravnici.

Tijekom putovanja, dok se moja supruga zbog hladnoće šćurila u kut, a Simonis bezizražajno gledao kroz prozor, promatrah bilježnika i razmišljah. Pokazivao je veliku hitnju; međutim nije se znalo zbog čega. Bijaše očito da su ona dva dokumenta koja mi je dosad predočio bila prave pravcate krivotvorine i da potječu od opata Melanija. Atto je – toga se dobro sjećah – bio vješt u krivotvorenju dokumenata, čak i mnogo važnijih od ovih... No ovaj je put, to mu se moralo priznati, njegov cilj bio za manju pokudu, jer jednostavno je želio učiniti darovnicu pravovaljanom.

Bilježnik mi uzvratil pogled: “Znam što se pitate i ispričavam se što se za to nisam ranije pobrinuo. Nedvojbeno je sad zgodan čas da vam objasnim kamo idemo.”

“Bilo je i vrijeme”, pomislih, dok se Cloridia, najednom živnuvši, posljednjim snagama trudila bolje uspraviti na sjedalu i saslušati što će nam bilježnik reći.

“Red je da vašoj gospođi malo ublažim naporno putovanje objašnjavajući joj oblike, svojstva i izgled ovoga carskoga grada”, doda pompozno bilježnik, očito silno ponosan na svoj grad. “Izvan gradskih zidina, i svuda oko njih, nalazi se velika esplanada utabane zemlje, bez imalo zelenila, koja nam u slučaju neprijateljskog napada omogućuje da opsadnike uzmemo na nišan. Istočno od nastanjenoga središta nalazi se rijeka Dunav, koja obilno vijuga od sjevera k jugu, i od zapada k istoku, svojim rukavcima tvoreći brojne otočiće, baruštine i močvare. Još istočnije, nakon tog vlažnog i lagunskog područja, počinje velika ravnica koja se neprekinuta stere sve do Poljskoga Kraljevstva i Ruskoga Carstva. I na jugu se proteže prilično ravno područje koje vodi do Koruške, koja graniči s Italijom i iz koje ste i vas dvoje došli. Na zapadu i na sjeveru pak grad je opasan pošumljenim uzvisinama, od kojih je najviša Kahlenberg – odnosno Monte Calvo, kako je nazivate vi Talijani – najviši vrh Alpa, okomit na rijeku Dunav, branik Zapada okrenut k velikoj istočnoj Panonskoj ravnicu.”

Usprkos ljubaznom bilježnikovu govoru Cloridijino se lice sve više smrkavalo, a i ja s određenom bojazni nagađah o biti i kvaliteti donacije. Samo da se ovaj neobični bilježnik već jednom odluči otkriti nam od čega se sastoji!

“Znam o čemu razmišljate”, reče on u tom trenutku, prekidajući oro-geografsko predavanje o Beču i okrećući se prema meni. “Pitate se kakve je točno prirode donacija vašega dobročinitelja i kakvog je ugleda. Dakle, kako ste i sami mogli pročitati u **Hofbefreiungu**”, objasni brižno mi podastrijevši jedan od dokumenata, “opat Melani priskrbio vam je – sa sjedištem u predgrađu Josephine, blizu Svetog Mihaela, kamo smo se upravo uputili – posao **hofbefrehter Meistera**.”

“Što to znači?” upitasmu uglas Clordia i ja.

“Očito je: *hofbefreit*. *Hof* znači ‘dvor’, a *befreit* ‘oslobođen’. Odobrenjem dvora, odnosno carskom odlukom, oslobođeni ste obveze da postanete Meister, odnosno majstor.”

Upitno ga pogledasmo.

“To je stoga što niste Bečanin”, razjasni bilježnik. “Zato se, s obzirom na hitnu, dapače, najhitniju potrebu cara za vašim uslugama, vaš dobročinitelj velikodušno založio za vas i od dvora ishodio Gewerbeberechtigung”, završi ne primijetivši da nam još nije objasnio ono najvažnije.

“A to je?” potaknu ga Cloridia s nevjernom nadom na te neočekivane bilježnikove riječi.

“Pravo obavljanja zanata, eto što! I prihvata u bratovštinu”, nestrpljivo objasni bilježnik promatrajući nas kao da smo dvoje divljaka, i k tome nezahvalni za njegovu susretljivost.

Kako ću s vremenom i predobro shvatiti, Bečani često shvaćaju kao manjak uljudnosti i inteligencije kada stranci slabo poznaju njihov jezik.

Oštra bilježnikova reakcija ušutkala je moju već slabu suprugu, koja se ponajviše pribojavala da će ga uzrujati i tako izazvati neblagovremene komplikacije glede žudene i nedokučive Attove donacije, koja nam je sad bila nadohvat ruke.

Čega sam postao *Meister*, odnosno majstor? Od čega se sastoji zanat koji mi je car dobrodušno dopustio obavljati iako nisam Bečanin? I ponajviše, kakve to usluge od mene tako hitno trebaju milostivi vladar?

“Morate živjeti kreposnim i besprijekornim životom kako biste dobro izvršavali svoje obveze i poslužili kao uzor Gesellenima”, zagonetno nastavi bilježnik. “U svakom slučaju, nije sve ovdje. Kako možete pročitati u Kaufkontraktu, odnosno u ugovoru o kupnji, koji je opat Melani velikodušno sklopio u vaše ime, navedeni su Haus, Hof i Weingarten! Kakva neusporediva velikodušnost! Ali evo nas, stigli smo, najzad. U pravi čas, prije sumraka.”

Dnevno je svjetlo, doista, brzo slabjelo; zapravo bijaše tek rano poslijepodne, ali mrak se u sjevernim zemljama spušta veoma rano i gotovo bez ikakvog nagovještaja, posebice usred zime. Eto zašto se bilježniku u njegovoj radnoj sobi onoliko žurilo.

Upravo namjeravah upitati od čega se sastoji one tri stvari

navedene u ugovoru o kupnji, kad se kočija zaustavi. Sid osmo. Pred nama se uzdizala jednokatna kućica, očito nenastanjena. Na ulaznim je vratima visjela nova novcata pločica s natpisom na gotici.

“**Gewerbe četiri**”, pročita nam bilježnik. “Eto, zaboravio sam vam objasniti: vaša je radnja broj četiri od njih dvadeset sedam koje su trenutačno odobrene u carskoj prijestolnici i okolici, i jedna od pet koje su voljom Njegova Carskog Veličanstva Josipa I. s *Privilegium* od 19. travnja 1707. uzdignute na prestižan položaj gradskih radnji. Naravno, vaša je glavna zadaća i nadalje da zadovoljite careve hitne potrebe u svojstvu Hofadjunkta, odnosno pomoćnika dvora. Bit će vam povjerena briga i odgovornost za jedno drevno carsko zdanje kojem naš dobri vladar želi vratiti prvotni sjaj.”

Na ovu posljednju bilježnikovu informaciju Cloridia, koja se zamišljeno vukla za nama pod praznim Simonisovim pogledom, najednom se uzobijesti i ubrza korak. I ja se počeh iznova nadati, jer ako je radnju koju nam je Atto kupio i čiji ću ja postati majstor osnovao ni manje ni više nego glavom i bradom sam car, i u čitavom je gradu broj takvih radnji određen čak carskim nalogom, a usto će mi biti povjerena – i to hitno! – skrb ni manje ni više nego za jedno carsko zdanje, zacijelo nije riječ o sitnici.

“Onda, gospodine bilježniče”, medenim glasom upita moja supruga, nasmiješivši se prvi put toga dana, “možete li nam najzad reći o čemu je riječ? Od čega se sastoji posao koji će, velikodušnošću opata Melanija i dobrodušnošću vašega cara, moj suprug imati čast obavljati u ovom veličanstvenom gradu Beču?”

“Oh, oprostite, gospođo; mislio sam da vam je to već jasno. Rauchfangkehrermeister.”

“A to je?”

“Kako se kaže na talijanskom? Majstor dimni... ne... dimnja... A, da: majstor dimnjačar.”

Začusmo mukli udarac. Cloridia je klonula na pod onesvijestivši se.